

φαντασιώδεις ἀριθμήσεις, εἰσάγει καὶ νέαν μέθοδον δρθογραφίας, ἀναιροῦσαν πάντα τῶν γραμματικῶν τὰ παραγγέλματα. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ μαργαριτῶν, οὓς καθωραίζουσι τὸ δρθογραφικὸν τῆς Μελέτης ἔδαφος, εἴναι τὰ «ἐναμβρύομαι» «χντυβρίζω» «ἐκφράττεμαι» «Εὐγένειος» «ἀοἰδημος» «δημογέρτης» «κυλιώμενος» ἐφελκήσουν «εὐφρονῶν» «Ζώ-
ύλος» «ἐπεξηργασμένον» «πειθωνώτερον» «συκοφαντεῖαι» «δημοκρατεῖαι» «σεσαπωμέναι» «σκωλυκεῖαι» «γαυριόνται» καὶ μυρία ἄλλα, τεκμηριοῦντα δτι δ Κοδρικᾶς ἦτο ἀδυνατώτατος εἰς τοὺς κανόνας τῆς προσῳδίας καὶ δρθοεπείας.

Ἄλλ' ὅμως κατώρθωσεν δὲ φιλοθύρωβος Ἀθηναῖος νὰ προξενήσῃ παρὰ τοῖς Ἑλλησι σφοδρὰν ἀγεμούσιον, ἐξ ἣς παρεσύρθησαν πάντες οἱ διδάσκαλοι καὶ λόγιοι τῶν τότε χρόνων, σὺν τούτοις δὲ καὶ πάντες οἱ ἀγράμματοι καὶ ίδιῶται. Τὸ «ζῆτημα τῆς γλώσσης» ἦτο ὑποκείμενον καὶ κεφάλαιον πάντων τῶν ἄλλων ζητημάτων, οὓς ἀπέβλεπον καθόλου εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ γένους· ἡ γλῶσσα, τὸ πιστότατον καὶ γνησιώτατον τοῦ ἔθνικοῦ βίου κάτοπτρον, ἦτο ἡ ἀγκυρά τῆς ἔθνικῆς ὑποστάσεως καὶ τὸ βάθρον τῆς προσδοκωμένης πολιτικῆς παλιγγενεσίας τοῦ γένους. Πάντες λοιπὸν οἱ Ἑλληνες συνεζήτουν καὶ ἥριζον ἀμαθῶς οἱ πλεῖστοι καὶ ἐμπαθῶς περὶ τῆς γλώσσης, ἡ δὲ ἔρις, μετέχουσα οὐκ διλήγης τερθρείας, εἶχε τι παρεμφερὲς πρὸς ἔριν ἀνθρώπων, διαπληκτιζομένων προώρων περὶ τῆς ἔσωθεν διασκευῆς καὶ διακοσμήσεως κτιρίου, σύποτε ἔξωθεν ἀνεγγηγερμένου. Πᾶς ἔκαστος, καὶ δὲ ἀσημότατος τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἔργαστηριαρχῶν δὲ ἀμαθέστατος, ἐνδυμάζεν Ἱερὸν καθῆκον νὰ εἰσφέρῃ τὸν ἴδιον ἔρανον εἰς διαφώτισιν τοῦ «γλωσσικοῦ ζητήματος». πρὸς τοῦτο δὲ οὐδεμιᾶς ἔχρηζε παιδεύσεως, διότι ως γνωστὸν, πᾶς Ἑλλήν εἴναι φύσει λογιώτατος, ἀλλὰ καὶ ἀν μὴ ἦτο φύσει, μόνη ἡ περιφέλαυτία θὰ ἥρκει νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸν λογιώτατον, δπως ἀρκεῖ μόνη ἡ ἀγανάκτησις νὰ δημιουργήσῃ τὸν ποιητὴν, ως λέγει που δὲ Ἰουβενάλιος. Ἄφ' οὖ δὲ τῆς ἔριδος ἔκοινώγησαν οἱ ἀφανέστατοι τῶν Ἑλλήνων, ἦτο δυνατὸν νὰ μείνωσιν ἀμέτοχοι αὐτῆς οἱ ἐπιφανέστατοι; Αὐτὸς δὲ Καποδίστριας φιλοσοφῶν περὶ τῆς γλώσσης ἔγραψε πρὸς τὸν Κοδρικᾶν. «Ἐγὼ δοξάζω δτι δὲν εἴναι αἱ λέξεις οὔτε αἱ φράσεις τῶν παλαιῶν συγγραφέων, αἱ δποῖαι μᾶς δυσκολεύουν νὰ καταλάβωμεν τὰς ἐννοίας των. Ἄλλ' εἴναι αὐτὴ ἡ μεταβολὴ τῶν ἴδεων, αὐτὴ ἡ διαφορὰ τοῦ τρόπου τοῦ ἐγγονεῖν, ἡ δποία μᾶς ἐμποδίζει νὰ συμπεριλάβωμεν τὴν αὐτὴν ἐννοίαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν δ συγγραφεὺς, κατὰ τὴν διάθεσιν

τῶν ιδεῶν του, τὴν συγέλαβε, καὶ ἐκ τούτου προέρχεται καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ἐκφράσεως». Καὶ ὁ μὲν Καποδίστριας, ὡς συνετὸς πολιτικὸς, ἔγραψε μετὰ συστολῆς. 'Ο δὲ πατριάρχης Γρηγόριος, ἀποθέμενος πάντα ἐνδοι-ασμὸν, δημοσίᾳ ἀπεκήρυξε τοῦ χθέου Κοραῆ τὰς ἀρχάς. «"Οτι εἰς κενὸν ἀπέβησαν (ἔγραψε τῷ 1820 πρὸς τὸν Κοδρικᾶν) αἱ περὶ γλώσσης δι-δασκαλίαι τῶν δημοσίᾳ φιλοσοφούντων, καὶ δτὶ αὐτοὶ ἐπεχειρησαν νὰ πλέξωσι τὸ ἐξ ἀμμου σχοτύνον, φυνερόν· ἐπειδὴ χάριτι Θεοῦ "Ελληνες, χριστιανοὶ τε εἰς, πρόμαχοι καὶ πρωτοπισταὶ τῆς ἀληθείας δὲν ἔξελιπον ἀπὸ τὸ Γένος, ὡν τὰ πρῶτα φέρουσαν τὴν ἐλλόγιμον αὐτῆς εὐγένειαν βλέπου-τες, χαίρομεν χαρὰν ὑπερβάλλουσαν, ἐπευχόμενοι αὐτῇ θεόθεν μῆκος ζωῆς, ὑγείαν ἀκρανὴν καὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτηρίου, ἵνα καὶ ἄλλας παραπλη-σίας ὠφελεῖας τῷ Γένει συγεισφέρουσαν φιλοτίμως, ἔχῃ μὲν παρὰ πᾶσι τοῖς τῷ χαλῶν ἐρασταῖς ἀθάνατον εὔχλειαν, τύχῃ δὲ καὶ τῷ οὐρανῷ ἀντιδόσεων ἐν τῷ καιρῷ τῆς μισθοποδοσίας τῶν ἔργων». 'Ο πτωχὸς Κοραῆς, τεθλιψμένος ἥδη ἕνεκα τοῦ θανάτου τῶν ἀρίστων αὐτοῦ φίλων Στεφάνου Κλαυερίου καὶ Ἀλεξανδρού Βασιλείου, ὑπέστη ἐν ἀρχῇ σω-χρατικῶς τὰς συκοφαντίας καὶ διαβολὰς τῶν ὑπεναντίων· ἀλλὰ μικρὸν ἐπειτα κατελήφθη ὑπὸ τῆς συμφυοῦς αὐτῷ ἀτολμίας καὶ ἀποδειλιάσεως, ἀμηχανῶν τίνι τρόπῳ γὰρ ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὰς ἀφανεῖς τοῦ «Τουρ-καθηναίου» πλεκτάνας καὶ σκευωρίας. 'Ο Κοδρικᾶς ἀνέθηκε τὴν Με-λέτην πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάθεσις ἐγένετο ἵσως αὐτοβούλως, ἀφηρέθη ὅστερον ἐκ πολλῶν ἀλλ' σύχι καὶ ἐκ πάντων τῶν ἀντιτύπων. Μέγαν φόβον ἐνεποίησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ φιλησύχου καὶ ἀθαρσοῦς Κοραῆ τὸ ἀκουσμα τῆς ἀναθέσεως. «"Ο ἀδελ-φοκτόνος Καίν Κοδρικᾶς (ἔγραψεν ιδιαιτέρως πρὸς τὸν Ρώταν τῇ 31 δεκεμβρίου 1818) ζητεῖ ἐπιμόνως γὰρ μὲν ἔξολοθρεύσῃ διὰ νὰ ἐλευθε-ρωθῇ ἀπὸ τὴν ἐνδιχλησιν τοῦ νὰ μὲ βλέπῃ καὶ νὰ μὲ ἀκούῃ ζῶντα καὶ πατοῦντα τὴν γῆν. 'Εξέδωκε μαχροῦ καὶ διεζοδικοῦ Λιβέλλου εἰς δύο τόμους τὸν πρῶτον, ἐπιγραφόμενον «Μελέτη τῆς κοινῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου». "Ολογ τὸ σύγγραμμα καταγίνεται εἰς ἀναίρεσιν τῶν «Αὐτο-σχεδίων Στοχασμῶν» ἀλλὰ ποίχι ἀναίρεσιν; ὅποιχι φυσικὰ ἔπρεπε νὰ κάμη δστις δι' ἀδυναμίαν νὰ μεταχειρισθῇ ξίφος, συνθέτει καὶ πλάττει τοὺς λόγους εἰς τρόπον ὡστε νὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ ξίφους. Μὲ δνομάζει «ἀναίσχυντον δημεγέρτην» (ἢ, καθὼς αὐτὸς ἀμαθέστατα γράφει «δημογέρτην») «ἄγριον δημαγωγὸν» «δχλαγωγὸν λαοπλάνον»· δτὶ δσα γράφω δὲν ἀποβλέπουν εἰς διόρθωσιν τῆς γλώσσης, ἀλλα

χρυπτός μου σκοπὸς εἶναι «ἴνα νὰ ἀνατρέψω σὲ λα τὰ ἐκ προγόνων παραδεδομένα ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα». 'Ἐκκλησιαστικά!! ὁ ἄθεος συκοφάντης. Ταῦτα λέγει τὰ δεινὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀχλαγωγίας μου διδασκαλίας τὰ ἐπρόβλεπε πρὸ πολλοῦ ἢ προνοητική του φιλογένεια· ἀλλ' ἐπρόσμενε νὰ ἵδη ποῦ μέλλουν νὰ καταντήσωσι. Τώρα ὅμως δταν βλέπη τὴν προξενηθεῖσαν εἰς τὸ γένος βλάβην ἀπὸ τὴν δημεγερτικήν μου διδασκαλίαν, φοβούμενος μήπως προξενηθῇ πλειοτέρα, λύει τὴν σιωπὴν εἰς ὥραλειαν τοῦ γένους, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς ὀλεορίους σκοπούς μου. Βλέπεις, φίλε, τὰ πάθη μου; αἰσθάνεσαι πόσην ὀδύνην δοκιμάζω; Τὸ χειρότερον εἶναι δτι προσφωνεῖ ὁ ἀνδροφόγος συκοφάντης τὸν κατακορισμένον του λίβελλον εἰς τὸν αὐτοκράτορα 'Αλέξανδρον. Αἱ τοιαῦται προσφωγήσεις γίνονται, ἀφοῦ πρῶτον ζητηθῶσι καὶ συγγωρηθῶσιν ὡς χάρις ἀπὸ τὸ ἡγεμονικὸν πρόσωπον, εἰς τὸ δποῖον κατευθύνονται· καὶ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον αὐτὸς νὰ μὴ τὸ ἔξεύρη. "Αν ἐψωμοζήτησε λοιπὸν καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν, πιθανώτατα δτι δὲν τὴν ἔλαβε πλὴν διὰ μέσου τοῦ Καποδίστρια, τὸν δποῖον ἐγνώρισεν ἔδω. 'Αλλ' ὁ Καποδίστριας, ἐὰν κρίνω ἀπὸ τὴν ὄποιαν ἔδειξεν εὔγοιαν εἰς ἐμὲ, εύρισκόμενος ἔδω, δὲν ἦθελε βέβαια μεσιτεύσειν εἰς χάριν τοῦ Κοδρικᾶ, ἢν ἐπρόβλεπεν δτι τὸ σύγγραμμα ἔμελλε νὰ ἦναι λίβελλος (libelle diffamatoire), ὅστις ἀτιμάζει καὶ ἐμὲ καὶ τὸν μεσίτην, καὶ πολὺ πλέον τὸν ἡγεμόνα, εἰς τὸν δποῖον προσφωνεῖται. Φίλε 'Ρώτα, εύρισκομαι εἰς αἰνδυγον οὐχὶ θανάτου, τὸν δποῖον ἐπιθυμῶ ὡς εὐτύχημά μου μέγα, ἀλλὰ παραλύσεως, ἀποπληξίας καὶ τοιαύτης ἀλληγ παρὰ μυρίους θανάτους δειγοτέρας δυστυχίας. Βοήθησέ με ἀν ἦναι δυνατὸν νὰ μὲ βοηθήσῃς. Ποῦ εύρισκεται τὴν ὁραν ταύτην ὁ Καποδίστριας, δὲν ἔξεύρω. Τοῦτο ἔξεύρω δτι οἱ ἡγεμόνες σύτε καιρὸν οὔτε πολλὴν ὄρεξιν ἔχουν νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ εἰς ἔχοτοὺς προσφωνούμενα καὶ μάλιστα τὰ γραμμένα εἰς ἕντην γλῶσσαν. 'Ο δὲ 'Αλέξανδρος ἔχει παρὰ τοὺς ἀλλούς ἡγεμόνας καὶ τοῦτο, νὰ ἦντι μὲ ὑπερβολὴν μεγαλόδωρος. Εὐτελῆ πολλάκις βιβλιέρια ἀνταμείβει μὲ ταῖνας (cordons de quelque ordre) ἢ μὲ δακτυλίους ἀδχμαντίγους. Καὶ ἔσο βέβαιος δτι ὁ ἀσεβέστατος συκοφάντης μου μὲ τοιαύτην ἐλπίδα ἔκαμε τὴν προσφωγήσιν, διὰ νὰ λαμπρύνῃ τὸν κατ' ἐμοῦ θράμβον μὲ τὴν βασιλικὴν ἀμοιβὴν, τὴν δποίαν δὲν θέλει ἀμελήσειν νὰ κηρύξῃ καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τοῦτο λοιπὸν, ἀν ἦναι δυνατὸν, πρέπει νὰ ἐμποδίσωμεν. 'Αλλὰ μὲ τίνα τρόπον; "Λασπασε ἀπὸ μέρους μου τὸν φίλον Μουστοξύδην, καὶ, ἀν τὸ κρίνης εὔλογον, κοινωνησε

του (μὲ μυστικὸν ὅμως τρόπον) τὰ γραφόμενα, καὶ παρακάλεσέ τον νὰ γράψῃ χωρὶς ἀναβολὴν πρὸς τὸν Καποδίστριαν, τὴν γενομένην εἰς ἐμὲ ἀδικίαν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ, ἀν δῆναι καιρὸς ἀκόμη, νὰ μὴ γίνῃ φρι-
κτοτέρα μὲ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ Αὐτοκράτορος. Εἶναι δεινὸν, εἶναι ἀνυπό-
φορον γὰρ θριαμβεύσῃ τὸ τουρκικὸν ἀνδράποδον κατ' ἀνδρὸς, διστις ἄλλην
δεσποτεῖαν δὲν ψθέλησε ποτὲ γὰρ δεχθῆ παρὰ τὴν δεσποτεῖαν τῶν νόμων.
Κατὰ τοὺς νόμους, ἡ μόνη φράσις δτι ἀποβλέπω εἰς τὸ «γὰρ ἀνατρέψω
δλα τὰ ἔκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα» μὲ δίδει τὸ δικαίωμα
νὰ τὸν σύρω εἰς τὸ δικαστήριον ὡς συκοφάντην. 'Αλλὰ, φίλε, συλλο-
γίσου, ποίαν καὶ πόσην καταισχύνην θέλει προξενήσειν τὸ νὰ κρισολο-
γῶνται δύο Γραικοὶ εἰς τὰ δικαστήρια». Πρὸς δὲ τὸν Βλαστὸν ἔγραφεν
ὁ Κοραῆς τῇ 1 Ιανουαρίου 1819. «Βλέπεις «ποῖος σκόλοψ τῇ σαρκὶ,
"Ἄγγελος Σατάν" μ' ἐπροσχολλήθη εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς
μου. "Ἄν κρίγης εὔλογον νὰ γράψῃς αὐτόθεν καὶ σὺ πρὸς τὸν Καποδί-
στριαν ἵταλιστι ἢ γαλλιστι (δχι γραικιστι) τόσον μόνον, νὰ ἐμποδισθῇ
πρὸς καιρὸν ἡ παρὰ τοῦ 'Ηγεμόνος ἐνδεχομένη ἀμοιβὴ, ἔως νὰ ἔξετα-
σθῇ ἀν ἀληθῶς καταγίνομαι εἰς τὸ ν' ἀνατρέψω τὴν Ἱεράν μας θρησκείαν.
Καλὸν ἦτο νὰ δώσῃς καὶ τὴν εἴδησιν πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ ἐπιτρόπους
καὶ πρὸς τὸν Κοκκινάκην· Καὶ εἴκεινοι ἔχουσι δραστικωτέρους τρόπους
ἄλλους νὰ ἐμποδίσωσι τὸν θρίαμβον τοῦ ἀνδραπόδου, trop bas pour
avoir des égaux, trop vain pour se passer d'un maître». 'Ο «Λόγιος
Ἐρμῆς» ἐπέκρινε τότε διὰ μακρῶν καὶ λογοτεχνῶν τὴν Μελέτην τοῦ
Κοδρικᾶ, ἡ ἐπίκρισις δὲ ἦτο ἔργον τοῦ Κανέλου καὶ τοῦ Βογορίδου,
«Τὸν δόλιον Τουρκοκόρχορον (ἔγραφεν δοκίματος ο Κοραῆς πρὸς τὸν Κοκκινάκην)
ἐκορχορίσετε τόσον σφοδρὰ, ὥστε δὲν πιστεύω δτι θέλει πλέον γρύζειν».
Εἶπομεν δτι ἡ Μελέτη ἐτυπώθη ἀναλώμασιν. 'Αλεξάνδρου Πατρινοῦ
καὶ Ἀδελφῶν Ποστολάκα. 'Ο Πατρινὸς ἦτο καὶ τοῦ Κοραῆ καὶ τοῦ
Κοδρικᾶ, φίλος καὶ συνήθης, ἀλλ' ἡ πρὸς τοῦτον εὔνοια ἦτο πολλῷ εἰ-
λικρινεστέρα τῆς μετ' ἔκεινου συγηθείας. 'Άμα τῇ ἐκδόσει τῆς Μελέτης
ἔγραψεν δοκίματος ο Κοραῆς πρὸς τὸν Πατρινόν. «Ἐὰν προβλέπων δτι ἔ-
μελλε νὰ ἔξεράσῃ κατ' ἐμοῦ τόσον φρικτὰς συκοφαντίας, τὸν ἔδωκες τὰ
χρειαζόμενα δπλα διὰ νὰ σφάξῃ ἐβδομηκονταετῆ γέροντα, ἄλλο δὲν
μένει εἰς ἐμὲ παρὰ νὰ κλαίω τὴν τύχην μου, δτι ἐσήκωσε κατὰ τῆς
κεφαλῆς μου καὶ αὐτούς μου, τοὺς φίλους· ἐπειδὴ εἰς τὸν κατάλογον
τῶν φίλων σὲ είχα γραμμένον. 'Ἐὰν ἔξεναντίας σὲ ηπάτησεν δοκίματος
συκοφαντῆς καὶ σ' ἔκαμε μὴ θέλοντα συνεργὸν τῆς ἀδικίας του, εἰς

τοιαύτην περίστασιν, ποῖον εἶναι τὸ χρέος σου δὲν ἔχεις χρείαν νὰ τὸ μάθης ἀπ' ἐμέ. 'Ο συντομώτερος δμως τρόπος νὰ ἀθωωθῆς ἀπὸ τὴν μεταχήρι τῆς συκοφαντίας καὶ νὰ παρηγορήσῃς τὸν συκοφαντούμενον ἐμὲ, εἶναι νὰ ἀναγγείλῃς εἰς τὸν «Λόγιον Ἐρμῆν» (ώς ἔπραξαν οἱ ὁμογενεῖς σπουδασταὶ τῆς Πίσης) ὅτι μὲ ἀγανάκτησιν μεγάλην ἔδεις τὸ δόνομό σου εἰς κεφαλὴν λιβέλλου· τοῦτο προσμένω ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην σου». 'Αλλ' ἡ δικαιοσύνη τοῦ Πατρινοῦ δὲν ἥξεισε νὰ ἀρθῇ εἰς τὸ ὑψος τῆς προσδοκίας τοῦ τιμίου Κοραῆ. 'Ο πανούργος πραγματευτῆς, ἅμα χομισάμενος τοῦ Κοραῆ τὸ γράμμα, παρέδωκεν εἰς τοὺς φίλους τοῦ Κοδρικᾶ, οἵτινες κατεχώρισαν αὐτὸν εἰς τὴν «Καλλιόπην» συγχρόνως δὲ ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν Κοραῆν ὅτι «ἡθελεῖ» εἶσθαι ἀνόητος ἀνέμιμεντο τοὺς δόμογενεῖς σπουδαστὰς τῆς Πίσης». 'Εντεῦθεν ἐδεινώθη ὁ ψυχικὸς τοῦ Κοραῆ σάλος, οὗ ἔνεκα ἐδέησε νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἡ ἔκδοσις τοῦ τετάρτου τόμου τοῦ Στράβωνος. 'Αλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὄπωσοῦν καὶ τὸ πρὸς πάντα τὰ λυπηρὰ καὶ χαλεπὰ ἐπεισόδια σφόδρα εὐπιόγητον τοῦ γηραιοῦ ἀνδρὸς, σῦν ἡ φαντασία μετέβαλεν ἐνίστε εἰς παράβολα καὶ φθιοροποιὲ κινδυγεύματα καὶ ἀτυχήματα καὶ τὰς ἀσινεστάτας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου περιπετείας.

A quelque chose malheur est bon, λέγουσιν οἱ Γάλλοι· τὸ δητὸν τοῦτο ἀπεδείχθη ἀληθέστατον ἐν τῇ ἀτερπεῖ ἔριδι Κοραῆ καὶ Κοδρικᾶ, ἥτις ἐγένετο παραίτιος καὶ ἀγαθοῦ ἀποτελέσματος· διότι, ἐντεῦθεν δρμηθεὶς δὲ Κοραῆς συνέγραψε τὴν λαμπρὰν καὶ ἀξιοθαύμαστον «αὐτοσχέδιον διατριβὴν περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσόφων καὶ τῶν σοφιστῶν, νόμῳ καὶ λόγῳ, νόμῳ καὶ κακόν». Η διατριβὴ αὕτη, ἐκ σελίδων 116, συνταχθεῖσα τῷ 1818, ἐτυπώθη κατὰ τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1819 ἐν Λιψίᾳ ὑπὸ τῷ ψευδεῖ δόνόματι «Στεφάνου Πανταζῆ», εἶναι δὲ δμολογούμένως ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ Κοραῆ συνταγματίων. 'Ο Κοδρικᾶς, ἀποκρινόμενος εἰς τοὺς Ἐρμογράφους, ἐπήγεισε πρὸς τοῖς ἀλλοις καὶ τὸ δόγμα «νόμῳ καλὸν, νόμῳ κακὸν» ἀποδοὺς αὐτὸν εἰς τὸν Δημόκριτον. 'Ο Κοραῆς τούναντίον ἀπεδειχνύει ὅτι τὸ «νόμῳ καλὸν, νόμῳ κακὸν» εἶναι αὐτὸν ἐκεῖνο τὸ ἀσεβὲς καὶ δλέθριον δόγμα, πρὸς δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου ἡγαντιοῦτο καὶ ἀντέλεγεν δὲ Σωκράτης· ὅτι εἶναι ἐπιγόημα οὐχὶ τοῦ Δημοκρίτου, ἀλλὰ τῶν Σοφιστῶν καὶ τῶν Σκεπτικῶν φιλοσόφων, παραδησάντων ἄλλο προγενέστερον ἀπόφθεγμα τοῦ ἐξ Ἀριδήρων σοφοῦ· τελευταῖον ὅτι ἀντίκειται πρὸς τὴν ὑγιαῖν φιλοσοφίαν καὶ τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα. Τῆς ἀνασκευῆς προτέτακται

σύντομος ἔρμηνεία τοῦ νόμου, ὃν ὁ Κοδρικᾶς παρενέθησε καὶ παρηρμήνευσεν. Ὁ Δημόκριτος ἐδίδαξεν οὐχὶ τὸ «νόμῳ καλὸν, νόμῳ κακὸν» ἀλλὰ τὸ «νόμῳ γλυκὺν, νόμῳ πικρόν». Πρὸς δὲ θὴν τῆς διαφορᾶς κατάληψιν σημειωτέον δτι, κατὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ Δημοκρίτου, αἱ αἰσθήσεις δὲν ὑπάρχουσιν ἀπλανὲς τῆς ἀληθείας κριτήριον διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον, δτι οἱ ἀνθρώποι διαφωνοῦσιν ἀλλήλοις ἐν τῇ κρίσει τῶν αἰσθητῶν. Τὸ δόγμα τοῦτο, εἴτε δρῦδον εἴτε μὴ, προσήρμοσεν ὁ Δημόκριτος ἀείποτε εἰς τὰ αἰσθητὰ, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ ήθικὰ, ἀτινα ὑπέταξεν εἰς ἀλλοῖον κριτήριον, τὸν νόμον. Παλαιοὶ φιλόσοφοι καὶ νέοι ἐδέξαντο ἀπαντες νόμους φυσικούς, ἔξων ἀναγκαῖως συμπεραίνεται, δτι αἰλοπή, ἀρπαγή, βριτική, φόνος κλ. νομίζονται καὶ λέγονται πράξεις ἀδικοὶ οὐχὶ διότι ὡς τοιαύτας κρίνουσιν αὐτὰς καὶ κολάζουσιν σὶ πολιτικοὶ νόμοι, ἀλλὰ πολλῷ πρότεροι, διότι ἀθετοῦσι τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὸν ἄγραφον τῆς φύσεως νόμον, τὸν λέγοντα «ὅ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσῃς». Τοῦτον δὲ τὸν θεόσδιον καὶ σωτήριον τῆς φύσεως νόμον, ὃν ὁ Σωκράτης ἐκάλει θεῖον, ἡρονήθησαν πρῶτοι οἱ Σοφισταί, ἀντειπόντες, δτι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀδίκα ἐκλήθησαν οὕτως οὐχὶ ὡς ὅντα φύσει τοιαῦτα, ἀλλ' ὡς προστασόμενα ἢ ἀπαγορευόμενα ὑπὸ γραπτῶν ἢ ἀγράφων νόμων πολιτικῶν. Ἡλθον ἔπειτα οἱ Σκεπτικοὶ φιλόσοφοι καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἐμπεδώσωσι τῶν Σοφιστῶν τοὺς λήρους, διδάξαντες δτι «οὐδέν ἐστιν οὔτε καλὸν, οὔτε αἰσχρὸν, οὔτε δίκαιον, οὔτε ἀδίκον· νόμῳ δὲ καὶ ἔθει πάντα τοὺς ἀνθρώπους πράττειν». Ταῦτα ἔξετάζει καθόλου ὁ Κοραῆς, ἀνατρῶν τὴν φαύλην τῶν Σοφιστῶν καὶ Πυρρωνείων διδασκαλίαν, καὶ διὰ μακρῶν ἀναπτύσσων καὶ τὴν ἴστορίαν τοῦ δόγματος καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν ἐλέγχαντων αὐτὸν, ὅπως πείσῃ πάντας δτι ἐνεκα τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ἀρχῆς ἀπώλετο ἢ Ἐλλὰς, οὐδὲ ὑπάρχει δυνατὸν νὰ σωθῇ ποτε, ἐὰν μὴ συνειδῇ ἔκαστος δτι ἢ σωτηρία αὐτῆς ἐξήρτηται ἐκ φρονημάτων παντάπασιν ἐναντίων τῷ τοῦ «γόμῳ καλὸν, νόμῳ κακόν». Ὁ Κωνσταντίνος Ἀσώπιος γράφει ἐν τοῖς «Σουτσείοις» περὶ τῆς διατριβῆς ταύτης τοῦ Κοραῆ. «Βουτερβέκιος, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ιότιγγη, ἀνήρ σοφὸς καὶ πολύγλωσσος, ἐσπούδαζε καὶ τὴν σημερινὴν ἡμῶν γλῶσσαν μετά τινος τῶν ἔχει εὑρισκομένων τότε ὀμογενῶν. Ἀναγινώσκων δὲ μετ' αὐτοῦ τὴν ῥηθεῖσαν διατριβὴν, ἡρώτησε ποιός τις ὁ συγγραφεὺς, ἀκούσας δὲ δτι ἦτον ἔμπορος, ἡπόρησε καὶ ἐπὶ δευτέρας δὲ καὶ τρίτης ἐρωτήσεως τὴν αὐτὴν λαβὼν ἀπόκρισιν, εἶπεν δτι οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔχουσιν οὐδὲ τρεῖς τοιούτους ἔμπορους, οἵσις δὲ Ἐλλην Πανταζῆς. Προχωρήσας

δὲ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ πάλιν ἐρωτήσας, ἐπιμένοντος τοῦ ὄμογενοῦς εἰς τὴν αὐτὴν πάντοτε γνώμην, ἔξεφώγησε· «προχθὲς εἶπον δι' ἐντροπὴν ὅτι οὐδὲ τρεῖς ἔμποροι καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν εύροισκονται τοιοῦτοι· ἀλλὰ τώρα ἀναγκάζουμεν νὰ διμολογήσω ὅτι οὐχὶ ἔμπορος οὐδεὶς τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ προθέσεως λογίων ὅλιγοι ἥθελαν συγγράψει οὕτως».» Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δικαία τὰ ἀλλαχότας Κοραῆς δὲν ὠχνησε νὰ καθομολογήσῃ τὸ χρήσιμον τοῦ μικροῦ τούτου ἔργου. «Ἄντο γίνεται συγγραμμάτιον ἀληθῶς ὡφελιμώτατον (ἔγραφε πρὸς τὸν 'Ρώταν)· ἡ ὑλὴ του εἶναι θαυμαστὴ, ἐπειδὴ συγηθροίσθη ὅλη σχεδὸν ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέους καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα φιλοσόφους, καὶ ἀναγκαῖα νὰ γένη γνωστὴ εἰς τὴν παροῦσαν τοῦ γένους κατάστασιν, εἰς τὸ ὅποιον, καθὼς εἰς δλα τὰ δουλωμένα ἔθνη, βασιλεύει τὸ ὄνομον «νόμιμο καλὸν, νόμιμο κακόν». Νοεῖται οἶκοθεν ὅτι ἔνιαι τῶν θεωριῶν ζσας ἐκ τοῦ προγείρου καὶ διὰ βραχέων ἔξεταζει διελευκάνθησαν κάλλιον ὑπὸ τῶν καθ' ἥμας φιλοσόφων συγγραφέων· λ. χ. τὰ παρὰ Πλάτωνι περὶ τοῦ δόγματος τοῦ Πρωταγόρου «πάντων χρημάτων μέτρον ἀνθρωπος» ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ Κοραῆ λίαν ἀτελῶς· εἰδικώτερον δὲ, ἐκτενέστερον καὶ ἐμβριθέστερον διέλαβε· περὶ τούτων οἱ γερμανοὶ Νάτορπ, Χάλπφας καὶ Σέλιγερ (1889). Ὁπωςδήποτε, ἡ τοῦ Κοραῆ διατριβὴ εἶναι τὸ διαρκέατατον τῶν μνημοσύνων, ὃσα κατέλιπεν δι βαρὺς ἀγῶν τοῦ Χίου φιλολόγου καὶ τοῦ 'Αθηναίου Καγκελλαρίου. Βεβαίως, τοῦ Κοδρικᾶς ἡ φιλολογικὴ παίδευσις οὐδεμίαν εἶχεν εύρωστίαν, δλη δὲ αὐτοῦ ἡ μάθησις ἦτο βεβαμμένη εἰς τὰ θολερὰ καὶ πηλώδη, τενάγη σχολαστικῆς παραδόσεως, ἥτις, ὡςπερ νάρκη κατέχουσα δλου τοῦ ἔθνους τὰ μέλη, ἥγε προφανῶς εἰς διανοητικὴν ἀπολύθωσιν. Ἡ τυφλὴ τοῦ παρελθόντος λατρεία καὶ ἡ ἀθικτος τῶν ἀπονενεκρωμένων τύπων διαφύλαξις ἥσαν ἀκαταμάχητον ἐμπόδιον πρὸς βελτίωνα τοῦ παρόντος μεταρρύθμισιν καὶ σκοπιμωτέραν τοῦ μέλλοντος προπαραπτευτήν· πᾶς δὲ εἰσηγητὴς εὐθετωτέρας τινὸς διατάξεως τῶν κακῶν ἐχόντων ἐδυσφημεῖτο ὡς κακότροπος ταραχοποιὸς καὶ κατεδιώκετο ἀμειλίκτως ὡς πρωτουργὸς ἔθνοβλαβοῦς αἰρέσεως καὶ ἐπίβολος ἀνατροπεὺς τῶν πολιτικῶν, ἥθικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔθιμων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους αἱ φλόγες τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, κατακαύσασαι τὰ προσωπικὰ πάθη, τὰς βασικαίας, τὰς μικροφιλοτιμίας, τὰς μνησικακίας καὶ τὰς ἀλλας διχονοίας, ἀνεπύρωσαν πάντων τὰς ψυχὰς εἰς μαλερὸν ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος φιλοτιμίαν, ἐκ τῆς αἰθάλης δὲ τῶν ἀποτετεφρωμένων ἥδη παχιῶν

έξέθορε κεκαθαρισμένη ωςπερ ἐν χωνευτηρίῳ πυρὸς. ἡ φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων. "Ἄμα καταρρίχεισται τῆς μεγάλης ἐθνικῆς αἰνῆσεως, ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ «Λόγιος Ἐρμῆς» οἱ δὲ συντάκται καὶ πλεῖστοι τῶν συγεργατῶν αὐτοῦ ἔδραμον παραχρῆμα εἰς τὴν πάτριον γῆν ἵνα καὶ ἕργῳ συντελέσωσι πρὸς τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολλὰ ἔτη λόγῳ προεπόνησαν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἐν τοῖς τεύχεσσι δὲ τοῦ «Λογίου Ἐρμοῦ» ἀπὸ τοῦ 1819 μέχρι τοῦ 1821 ὑπάρχουσι κατανεγκαρισμέναι διάφοροι ἐπιστολιμακίαι διατριβαὶ καὶ κριτικαὶ ἐπιστάσεις τοῦ Κορακῆ (φέρουσαι ἐν τέλει αὐθίκης ὑπογραφῆς τὰ γράμματα I K), αἵτινες ἐλάμψησαν κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς ὑπάρχειας του χρόνους τὸ ἐθνωρελέστατον ἐκεῖνο περισσειχόν πόνημα. Ἀλλὰ οὐδὲ ἡδικοῦμεν τὰ μέγιστα τὸν μακρίτην Κοδρικᾶν, ἀντὶ ἐλέγομεν ὅτι ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως αὐτοῦ ὥμοιαζε πρὸς τὸν ἔριστα τὸν μηγστευταμένων τὰς θυγατέρας τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Λυσάνδρου. Ἡ καρδία τοῦ ἀθυρωγλώτου Ἀθηναίου ἦτο μάλιστα εὐπρόσιτος εἰς πάντα τῆς φιλοπατρίας τὰ γενναῖα ὄρμήματα. "Οτε ἐξεδόθη ἡ βίβλος τοῦ περιβοήτου Βαρθόλωμος, ὁ Καραϊσκάς ἐν τοῖς πρώτοις ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀνασκευάσῃ γαλλιστὶ τὰς ἐπιβιβλους κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑβρεις τοῦ ἀφιλανθρώπου γερμανοῦ περιγγητοῦ, ἐν τῇ ἀναρέσει δὲ ἐκείνῃ ἀναφέρεται εὐφήμως καὶ τοῦ Κορακῆ τὸ ὄνομα. Πρὶν ἀποδημήσῃ εἰς Γαλλίαν, διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνου δι Κοδρικᾶς «γραμματικὸς τῆς Δραγομανίας τοῦ Βασιλικοῦ Στόλου» ὅτε, (ώς αὐτὸς σύτος ἴστορε) «δὲν ἐδίστασε νὰ προσφέρῃ τὸν ἔχυτόν του εἰς τὰ δεσμὰ, ἔκουσίως αὐτομολῶν εἰς είρκτην, διὰ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοὺς ἐν είρκτῃ σφαλισθέντας ἐπιτρόπους τῶν τοπικῶν τῆς Χίου δικαιωμάτων». "Ύστερον δὲ, κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, διατριβῶν ὁ Κοδρικᾶς ἐν Παρισίοις πολλαχῶς ἐγένετο ὠφέλιμος καὶ ὑπηρετικὸς εἰς τὴν περὶ τῶν ὄλων ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Κατὰ τὰ ἔτη 1822, 1824, 1826 συνέταξε καὶ ἐξέδωκε γαλλιστὶ ἐπιστολιμακίας διατριβὰς περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν αἷς ἀπολογεῖται εὐγλώττιος καὶ διαθέρμως ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, περιπαθῶς ἐπικαλούμενος τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης τὴν ἀντιληψιν. "Ο χρόνος, τὰ ἓδα καὶ τὰ τῆς πατρίδος παθήματα καὶ ἡ προϊόνσης τῆς ἡλικίας μείζων συναίσθησις τῆς τῶν ἐγκοσμίων ματαιότητος, ὑπεκέρασαν ἡ ἀπήλευψη βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς καρδίας τῶν ἀντιπόλων τὰς πλείστας τοῦ παλαιοῦ μίσους πικρότητας· ὁ δὲ Κορακῆς, ἀναγγέλλων κατ' ίανουάριον τοῦ 1828 πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ρώταν, τοῦ Κοδρικᾶ τὸν θάνατον, οἰκτείει περιλύπως τὰς

ἐπίκηρων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, παρχτιθέμενος τοὺς πολυθρυλήτους στίγμας, οὓς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Καποδίστριαν δλίγῳ τι πρότερον ἔκρινε πρόσφορον νὰ ἀναμνήσῃ.

Τροχὸς ἄρματος γὰρ οἶχ,
Βιότος τρέχει χυλισθεῖς·
δλίγη δὲ κ.εισόμεθα
χόνις, διτέων λυθέντων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΦΥΛΛΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΗΤΗΣ

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ.	Στιχ.	ἀντὶ	γραπτέον
18.	34	φωβῶνται	φοβῶνται
24	1	ἐν οἰῶν	ἐν γοιῶν
56	1	ἥς	ἥς
59	2	μεταδίζεται	μεταδίδεται
68	3	τῷ	τῷ
74	8	αὐτῆς	αὐτῆς τῆς
84	20	πεσόμενος	ποιούμενος
89	23	ει σιν	εἰσιν
107	11	γενόμενο	γενόμενοι
109	8	προγόνας	προγόνους
121	35	πεοδικὸν	περιοδικὸν
125	15	"Αμοιρος	"Αμοιρος
130	3	ἥν	ἥν
136	16	μετριοφροσύνην	μετριοφροσύνης
136	25	'Α τωγίνου	'Αντωνίνου
138	16	τοῖς	τοῖς
141	2	αὐτὸς	αὐτὸς
157	15	ὑποδεέεστερος	ὑποδεέεστερος
157	27	προβάσκα να'	προβασκάνια
163	22	εσρέσε	εσρέσε
168	4	το αῦτα	τοιαῦτα
168	32	Ἐλληνικοῖς	Ἑλληνικοῖς
172	23	σχινοχεφάλου	σχινοχεφάλου
220	23	ἀρχήσωμεν	ἀρχίσωμεν
231	8	μεεαρρυθμίσεις	μεταρρυθμίσεις

Σελ.	Στιχ.	ἀντὶ	γραπτέον
232	29	τὴν δριστικῇ	τῇ δριστικῇ
271	7	ὅσο	ὅσοι
271	8	ἀφιλοκερδείας	ἀφιλοκερδείας
271	24	παραφράσεως	παραφράσεως η ἔρμηνειῶν
271	25	'Αριστοφάνη	τὸν 'Αριστοφάνην, τὸν Πίνδαρον
277	22	ἀνερμήνευτο	ἀνερμήνευτοι
279	33	πολλῷ	πολλῷ
281	23	πτερώματι	πτερυγίσματι
297	23	Κρήτη	Κρήτη
297	19	ἐποίησε	διέσπειρε τὸν ὑπ' αὐτοῦ ποιηθέντα
299	2	Φιλολογικοῦ	Ἐλληνικοῦ
299	34	κου αλα	κουτάλα
338	17	ἐκιμήσωμεν	ἐκτιμήσωμεν
341	9	μόχρι	μέχρι
341	20	ταῖς	τῇς
343	6	συγχρινόμενος	συγχρινόμενος
351	6	τεύχεις	τεύχεσι

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕλληνικής Φιλοσοφίας

Ε.γ.Δ πης Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΕΡΓΑΛΥΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΠΛΑΝΕΤΕΣ ΤΗΜΟΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΦΟΙΔΑΣ
ΒΗΘΗ ΝΕΟΒΑΛΙΝΙΚΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΖΩΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΑΝ. ΚΑΘΗΝΗΣ

Εγγαγκή
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008